

הצבי, 08.02.1909, page 1

ירושלם ההזיונית

יום א', למחרת ההצגה.

„שלשה חזיונות: האלהים, האדם והשמן“ בלויֹת הנגינה של „קולירו רוסטיקנו“, „האתות הבכורה“ של שלום אש ו„הסוכנים“ של שלום עליכם הוצגו בבית העם ע״י ה„פועל הצעיר.“

זהו בערך נוסח המודעות הגדולות שאנו רואים זה כשני שבועות ויותר בחוצות ירושלם, מודעות גדולות לכל הגוונים והצבעים: אדומות, כתומות, כחולות, ירוקות וצהובות

„מעשה שטן“ ? רק ה„אלהים“ שעמד מאחורי הפרגוד הוא היודע ... והיתו להן להעלמו. המלאכות שהמתיקו את הדין בשירתן היפה, בצלילי קולותיהן העניינים, בנעימתן החמה והרכה, שרכשו להן בצדק מחות כפים רועשת מכל הקהל. ושוב הפסקה לחצי שעה זאת אומרת—לשעה שלמה. הקהל מתרגז, מתקצף, על פני כל אני קורא אי-שביעת רצון, אחדים מהם קמו והלכו, אחרים מאימים לעזב את האולם אם לא יורם המסך.

והמסך הורם שנית: האות הבכירה מאת שלום אש. ספור המעשה קצר: אם אחת לשתי בנות, מתחננת לפני הבכירה שעברו עליה שלשים שנה להנשא בעוד מועד, אבל הבת החליטה לבלי הנשא לנצח ומותרת לאחותה הצעירה, „ולקה“ את החצה שרבו בה נכבדות. אולם כשהופיע ה„בעל דבר“ בעצמו, ה„אגנט של חברת בלאך את קוטפ“ נראו בה סמני חרטה והתחיה חוזרת בה, אלא... שהמסך נפל פתאם באמצע. והקהל עמד ותוהה ואינו יודע מה היה ה„סוף“. וזכרתי מעשה בחסיד אחר שהיה בכתי המיתארות וספר לפני חבריו ב„הקליוז“: „עם אחת הייתי ב„תרייאותר“ וראיתי והנה יצאו על הבמה „הצוף“ אחד ו„חצופה“ אחר ורקרו זה מול זה. כשרצה „הא“ מאנה „היא“ וכשרצתה „היא“ מאן „היא“. לאחרונה, כמתרצו שניהם נפלה הפרכת. ושוב הפסקה ארכה, וזמלא זכותו של שלום-עליכם שהגן הפעם, היה רוב הקהל בורח הביתה. אלא שלא היו רגעים מעטים והמסך הורם: נרככת הברזל יושב מנחם מנדל יקנה! המפרסם בכל מפוקי, ובתריאליה, וצלמונה ע"י חליפת מכתביו עם אשן מרת שייקה שינדל. אחרי שחזר על כל הפרנסות נעשה סוף סוף לעמיל של חברת אחריות והוא נוסע ל„הכטיח מות“ לאנשים. שני ימים רצופים ישבו על גבו ולמדו אהו הלכות עמילות ולא למרוהו בשוש אפן להגיד, להבטיח בהריות מן המות“ אלא „להבטיח לאחרים מות“. ועכשיו הוא יושב במכנסיו הצרים וצוארו נתונה בעול הצוארון הגבוה הצר השם מחנק לנפשו, והוא נפגש עם עיר ניסעים. אחרים שבאו לתוך העגלה, ואחרי שנסתה ללכד אותם ברשתו ול„הבטיח להם מות“ נוכח כי גם הם עטילים לחברות אחריות.

משבח אני את מר טיטמן שהצטין, בתפקידו מנחם מנדל. הוא מלא אה תפקידו באפין היותר מצין. ולא לחנם התפרץ הקהל כפעם בפעם בצחוק אדיר, צחוק משוב לב לבדיחותיו היפות והמוצלחות. גם מר לדרר עם גרוד קונרסו וזכר לטוב, ראה ראינוכי הוא הבין את תפקידו היטב. לא כן הצעיר השני—לא אזכר את שמו—שהשתמש יותר מדי בשפה הרוסית. והשלישי, הארון פרסוב, זהו עמיל אהוד, „בורגני“ קצת הדואג לשלום קיבחו, ותוהה לח לאשחו שהעניקה לו צירה לדרך.

אגב ראוי להזכיר בשבחה של מרת-כת לוי, שמלאה את תפקידה של האחות הבכירה ש„עברו עליה שלשים שנה“ באופן טבעי סארי בהעלמות האחרות ראינו אך רצון טוב וכביר, אבל לא כשרון. ובכו“ איך שיהיה הסוף היה טוב, וזה הודות לשלום-עליכם ששלח לנו את העמילים העליונים האלה לבדח איתנו קצת ולפכח אותנו מן השעמום הגדול שאחו אותנו, לכן: יחי שלום עליכם!

ע ל י כ מ ש ל ו מ !

על כל כתל ועל כל גדר. לכל עבר ופנה שאחה פינה מופיעות לנגד עיניך האותיות הענקיות והשחורות שבמודעות האלה. ליקח אתה את „הצבי“ או „הפוע“ צ” בידך לקרא והנה: אדר! אותה מורעה רוקדת לפניך, צועקה וסכרות בקולי קוריה: רכי, רוצו, לבית העם לראות שלשה חיונות עישו, טישו, הוי, פן תחמיצו חלילה את המצוה, רוצו, אל העמדו, פן תאחרו את המועד, ואו...!

השמעתם? שלשה חיונות בלילה אחד, ואי אלה חיונות! ה„אלהים והשטן“ וי לאונים שכך שומעוה: בעיני ראיתי אחד החסידים, מארך הפאוח, שקרע את המודעות הללו מעל גבי הבתלים, מלמל אותן בידיו, ובחמה ואיבה רמס אותן ברגליו ורקר עליהן רקידה גדולה. ובלוית הנגינה „לירו רוסטיקנו“, זהו שם לקוח בודאי מן יקים הפורקן שאפילו מלאכי השרת אינן נזקקין לו!

האחות הבכירה, שגם זה ענין שיש בו הרבה חשיבות, ושלום-עליכם זהו קנות-הטעורה. השם שלום-עליכם בלבד מספיק כדי למשך אוחק אל החזיון, אל החיים!

מובן מאליו כי „פרוגרמה“ עשירה כזו, „פרוגרמה“ עברית, מלככת, קוסמת, עוררה בקרבי את היצר-הרע החיוני: עשיתי מה שעשיתי, ובאתי אל החזיון.

בבית העם מצאתי עולם גדול, לבוש בגדי שבת ויום טוב, האולם מלא ממש מפה אל פה, והו-הו ישמע מכל צד. התכוננתי אל העולם הזה והכרתי אותו מיד, הן זהו הקהל שאתה מוצא תמיד בבית העם, אלה הם הצעירים והצעירות החביבים שאתה פוגש כמעט בכל ערב, אלא שהם מקשטים עכשיו ומיושכים על מקומותיהם. הנה ה„דוקטורים“ וה„דוקטורות“, והסופרים מכרינו מאן, יושבים להם על הראשונות ומביטים קצת מגבוה על התמון הרועש, העם המשתוב כילד גדול. אך פה ושם ראיתי פנים חדשות שבאו משום תאבדעות לראות חתיכת החזיון.

שעה עברה חצי שעה, והמסך עידנו טוה: יצרה שעה שלמה והקהל שלנו מרעיש ומורעוע, התחילו מוחאים כף, רוקעים ברגליהם, דופקים במקלותיהם, שורקים, צוחקים והמסדרים והמסדרות שנמצאו לעשרות רצו אנה ואנה רחופים וטבלבלים, כעכברים אחרי אכילת רעל, להשקיט את הרוחות, לעשות סדרים וכלום לא היעילו. והקהל באחת: הכטיחו לנו להחל בשמנה שעות ועכשיו עברה השעה ההשיעית ועדין לא הור המסך. האמת נתנה להגיד שמסדרים ומסדרות היו לרב, יותר מדי, אבל סדר לא היה...!

סוף סוף הורם המסך ולעינינו הופיעו מעשי מרכבה ממש. גרוד של עלמית ברמות מלאכים, צפופות זו על גבי זו, מהן שוכבות בכנפיהן על פני הבמה, הוא הרקיע, מהן כורעות על ברכיהן, שערותיהן פרוצות, שרולוהן מפשלות מעל למרפקיהן וצעופים לבנים עטיפותיהן. זה היה זר של עמיות-מלאכות, גן ערן תורקי ממש. אבל בקשתי ביניהן את העינים השחורות, השמיטיות, השערות הזהובות של הפיות (השדוח), את היפי העליון, האציל, המהור—ולא מצאתי!

פתאים נשמע קול עבה מאחורי הפרגוד: זה היה קולו של אלהים, ולולא קראתי מקדם בהתכנית של החזיון כי זה קולו של אלהים כי אז חשבתי לשמע מאחורי הפרגוד קול אשה זקנה הקוראת תחינות בצאנה וראינה.

ולעומתי עומד ה„שטן“, זהו המזיק כביכול: אי העינים השטניות? אי המבט השדי, ה„לוציפרי“? לא! לא ראינו, כלום לא שמעתי, כי אם כנפי ניר משוחות בצבעים משמשתו בידי; מחוות מנפחות, שלא אגרו כלום, שלא מצאו כל הד בלבנו. קר היה המחזה, חוליו, אף מפה של קדושה, אף קר טוב של אלהים בו, ולפתע פתאם נעלם אחד המלאכים, ואין איש יודע מדוע? אולי מפני כי שני המלאכים הזקנים בעלי „זקני התיש“ שעמדו על גבן זקנו כבר, או אולי מפני